

Respondet S. Petrus: Facti estis liberi a Christo, sed a peccato, non a lege Dei, nec ab obedientia principum: nolite ergo inobedientiam, harpitudinem et malitiam vestre preterea libertati a Christi: hæc enim non est libertas, sed nequitie servitus. Idem monuit S. Paulus Galatas, cap. v, vers. 13, dicens: « Vos in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem in occasione detis carnis. » Nam, ut idem ait II Corinth. iii, 17: « Ubi Spiritus Domini, ibi libertas. » Vide ibi dicta. Porro, ut ait Oecumenius: « Si peccamus, libertate perditam servi efficiamur inobedientiam et peccati; et S. Augustinus, lib. De Quantitate anime, cap. xxxiv: « Ille (Deus) ab omnibus liberat, cui servire omnibus utilissimum est, et in cuius servitio placere perfecte sola libertas est. » Idem, tractatu 21 in Joan.: « Hæc, ait, spes nostra est, fratres, ut a libero liberemur, et liberando servos nos faciat. Servi enim eramus cupiditatis, liberi servi efficiamur charitatis. » Scripsit de libertate Christiana libros quindecim Joannes Lenseus Belliolanus, Doctor Lovaniensis, et brevier Bellarminus, lib. IV De Justificatione, cap. v et vi.

Vox velamen alludit ad velum sive vestem candidam, quam baptizati accipiebant in baptismo, tum ut memores essent candorem anime baptismum acceptum, usque ad extremum vite spiritum sibi esse servandum; tum ut letitiam spiritalem ad spem resurrectionis et vite beate habitum ostenderent; tum ad indicandam libertatem per Christum adeptam, « ut anima libertate novæ vite induta, adversus diabolum cum adjutorio divino valeat fortiter dimicare, » ait S. Augustinus, lib. IV De Symbol. ad cathedram, ix; et Tertullianus, lib. V Contra Marcionem: « Ipsum quod ait, qua libertate Christus nos manumisit, nonne eum constituit manumissorem qui fuit Dominus? alienos enim servos nec Alba manumisit; servus enim, cum manumittebatur et libertate donabatur, dabatur vestis alba. Hæc de causa olim fideles statim a baptismo calceabantur calcibus albis, eosque deferabant per septem dies, æque ac vestem candidam; idque primo, ut significaretur eos libertate Christiana donari: servi enim incedebant nudipedes, liberi, calceati. Secundo, ut calcis signum essent eos in Ecclesia et filiorum Dei possessionem mitti. Tertio, ut memores essent mortis Christi: calcem enim de mortuis animalibus fiunt. Ita Rupertus, lib. VII, cap. i. Quarto, ut memores essent « vestigia a peccati vulnere custodire, » ait S. Gregorius, hom. 22 in Evang. Quinto, ut veterum patrum, qui impollutum incontaminatumque spiritum Deo reddiderunt, mores et instituta sequerentur, itaque tenderent ad cælum. Huc alludit S. Paulus, Ephes. cap. vi, vers. 13, dicens: « Calceati pedes in preparatione Evangelii pacis. » Ita Anselmus ibidem. Vide Josephum Vicecomitem De Ritibus baptismi, lib. V, cap. xviii. Vide pariter dicta Ezech. xvi, 10, ad illud, Calceavi te cinthino.

SED SICUT SERVI DEI, — qui libere et liberaliter servant et obediunt non tantum Deo, sed et omnibus magistratibus, quos Deus sibi vicarios nostrosque superiores ordinavit: servire enim Deo regnare est.

17. OMNES HONORATE, — juxta statum cuiusque, et honorem et debitum. Hoc est quod ait Paulus, Rom. xii, 10: « Honore invicem prevenientes. » Secundo, « honorate, » id est, charitatis officis et beneficiis omnes prosequimini. Honor enim non tantum reverentiam et obedientiam, sed et amorem, alimoniam omnemque opulationem includit, ut eum dicitur: « Honora patrem et matrem. » Exodi. xx, 12.

FRATERNITATEM (id est fratres, puta Christianos; vel potius, « fraternitatem, » hoc est fratrum; id est Christianorum, ceterum et conjunctionem) diligite. — Jube enim non tantum ut unione, sed et ceterum fidelium ac convivium ad communem preces, conciones, synaxes diligant et frequentent, juxta illud Pauli Hebr. x, 25: « Non deserentes collectionem nostram, sancti consuetudinibus est quibusdam. »

DEUM TIMEDE, — non servili, sed filiali timore, quo filii ex amore timeant offendere patrem, caventque sedulo ne quid faciant quod ei displiceat. Deo ergo proprium quasi tributum et debitum est hic timor, juxta illud Psalm. ii, 11: « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. » Et Malach. i, 6: « Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? » Et Psalm. xxxii, 10 « Time de Dominum, omnes Sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum. » Accedit quod, ut ait Poeta: « Primus in orbe deos fecit timor. » Hinc Clemens Romanus, epist. i: « Ubi, inquit dicitur quasi dicit, id est timor, quia summe timendus, colendus et amandus; licet alii alia dent elyma. Sic Jacob Deum vocat timorem patris sui Isaac, id est quem timuit et coluit Isaac, Gen. xxxi, 42.

REGEM HONORIFICATE, — honore eo qui regi, id est summe potestati civili, debetur. Honor hic includit obedientiam et orationem, ut scilicet subditi pro regibus orent, uti jubet S. Paulus I Thimoth. ii; utilissimum enim est orare pro principibus, tum civilibus quam Ecclesiasticis: ab illis enim pendet salus reipublice, ab his Ecclesie. Qui ergo pro his orat, orat pro tota republica et Ecclesia. Prudenter Tertullianus in Scorpiaco, xiv: « Honorandus, ait, est Rex cum suis rebus insistit, cum a divinis honoribus longe est, » eum scilicet eos aversatur, quos multi reges ambierunt.

18. SERVI, SUBDITI ESTOTE IN OMNI TIMORE DOMINI. — Primo, Lyranus et Hugo: « omni, » id est, in quiete, toto, pleno et perfecto timore, qui includit amorem. Secundo, « omni, » quia multiplex est timor, scilicet primo, penne, ne ab heris, si inobedientes sint, puniantur. Secundo, culpe, ne Deum per inobedientiam offendant. Ita Oecumenius. Tertio, scandali, ne sua inobedientia provocent heros ad odium fidei; « sed in omnibus bo-

nam fidem ostendentes, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus, » ait Paulus ad Titum, cap. ii, vers. 9. Idem servus præcipit Paulus fuse Ephes. vi, 3. Vide ibi dicta. Idque congrue: vulgo enim jactabatur, et etiamnum jactatur subinde hoc proverbium, « totidem nobis hostes esse quot servos; » et Plato, lib. VI De Legibus, ait, « Jovem dimidium mentis servis ademisse. »

NON TANTUM BONIS ET MODESTIS (ἐπιεικῶν, id est æquis, modestis, benignis, probis, clementibus), SED ETIAM DYSKOLOS, — id est fastidiosis, græce ἐκείναι, id est pravis, obliquis, tortuosis, asperis, morosis, difficilibus, severis et savis. Augustinus Marloratus apostata et hereticus hoc loco falso asserit, Sorbonicos et Catholicos per dyscolos accipere dissolutos, atque hinc docere Papæ et cornutus ejus bestias (sic nebulo vocat Cardinales et Episcopos) obediendum esse etiam cum tyrannidem exercent; tyrannidem ipse vocat disciplinam Ecclesiasticam, hæc enim hæreticis tyrannis est; sed viperæ sue lingue meritis penas dedit, cum ob seditiones in Gallia suscitatas a Parlamento ad laqueum damnatus, infelicem animam exhalavit. Perperam Hugo et Glossa: dyscolos, inquit, vocatur agrestis, rudis, inductus, ita dictus quasi alienus a schola et studiis, quæ homines reddunt civiles, politos, benignos; δὲκαλός, enim græce dicitur, non δυσκόλος, ac significat morosum et difficilem, qui sibi et aliis tedium et fastidium creat.

Moraliter docet hic S. Petrus, obedientiam se extendere debere ad patientiam, eamque complecti, sicut Christus eam extendit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; perfectio ergo obedientie est patientia, si videlicet patitur humiliter et hilariter Superiorum suorum asperitatem, reprehensiones, jurgia, quin et minas ac verbera. Patientia enim et humilitas, humilisque obedientia sunt duæ alæ, quibus evolatur in cælum, ut ait quidam Sanctorum.

Cassianus, Collat. XIX, cap. i, celebrat obedientiam et patientiam ejuſdem religiosi, qui in conventu fratrum publice ab abbate Paulo palma percussus, ita u' sonitus longius etiam in considentiam auribus resullare, nullum dedit signum commotionis, multo minus murmuris; sed os habens taciturnitate signatum, eandem vultus modestiam et tranquillitatem ostendit, ita ut ne colorem quidem vel in minimo mutaret.

S. Stephanus, ait S. Gregorius, homil. 33 in Evang., ad tantam patientiam exereverat, « ut eum amicum diceret, qui sibi aliquid molestie irrogasset. Reddebat contumeliis gratias, damnum sibi illatum maximum lucrum putabat, omnes suos adversarios nihil aliud quam adjuutores aestimabat. »

Idem, lib. I Dial., ii, laudat Libertinum, qui a suo Abbate irato, scabellum in vultum impactum, eum gerebat tumentem et lividum, dicebatque id suse esse culpe, non illius sevitiæ: itaque Abbatem

ad magnam mansuetudinem perduxit, et « humilitas discipuli magistra facta est magistri. » Similis fuit obedientia et patientia S. Joannis Damasceni, qui ob carmen a se compositum rejectus a suo seniore, jussusque cloacas et latrinas purgare, hilariter id præstitit.

Sic S. Monica ab ancilla vocata meribula, omnem vini cupidinem a se abiecit, et ancille injuria facta est dominæ medicina, » ait S. Augustinus, lib. IX Confess., viii.

Catharina Aragonia, uxor Henrici VIII regis Anglorum, ab eo repudiata, constanter repudium tulit, dicens, mallo se fortunam tristissimam, quam blandissimam: quod in illa non desit consolatio, hæc fortunatis mentem eripiat. Ita Sanderus, lib. I De Schismate Angliæ.

Thomas Cantipratensis, lib. I Apum, xxiv, p. 5, narrat captivum quemdam dixisse hero Gentili: « Ego stigmata Christi in corde meo porto. » Iratus herus eum occidit martyremque fecit, ac in corde ejus Christi crucifixi imaginem reperit: quare compunctus cum omnibus suis in Christum credidit.

19. HÆC EST ENIM GRATIA. — q. d. Hæc est gratia divine effectus illustris, vel hoc valde gratum est Deo. Unde Syrus vertit, illis enim est gratia apud Deum. Aut tertio, et nervosus, q. d. Hæc est gratia, id est gloria vestra. Unde explicans subdit: « Quæ est enim gloria. » Sic Paulus gloriam suam esse ait, non evangelizari: ad hoc enim necessitas præcepti Dei eum obligabat; sed evangelizare sine sumptu, id est gratia: hoc enim erat opus liberale et illustre supererogationis et consilii, non præcepti, I Corinth. ix, 16. Sensus ergo est, q. d. Hæc est gratia, id est hæc est gloria Christiani, in hoc consistit eximia virtus et perfectio Christiana, hoc est illustre discipulorum Christi officium, laus et decus, si propter Deum multa tristia patientur.

SI PROPTER DEI CONSCIENTIAM SUSTINET QUIS TRISTITIAS. — Querens, quenam est illa conscientia? Respondeo primo, est conscientia secundum Deum, qua quis uni Deo placere studet et satagit, etiam cum offensâ hominum, ideoque ut Deo placeat, patienter sustinet asperos heri mores ejusque duris imperis obedi. Id enim facit, ut suæ conscientie et Deo satisfaciat: conscientia enim dictat talibus esse obediendum propter Deum, qui præcepit ut subditi suis dominis obsequantur. Hæc conscientia vocatur Dei, tum quia Deo maxime probatur et placet, tum quia propter Deum, ut ei placeat, suscipitur: loquitur enim S. Petrus de servis, quos jussit parere heris, etiam dyscolis. Ita Catharinus et Salmeron.

Secundo, Gagneus: « propter Dei conscientiam, » ait, id est, propter Deum qui tuæ conscientie, et herorum sevitiæ ac nequitie est conscius, ac utriusque erit iudex et vindex, ut tuam obedientiam et patientiam præmiis cælestibus coronet, heri sevitiæ flammis gehennæ puniat. Conscien-

tia ergo Dei est, quæ uni Deo patet, « cui, ut ait Seneca, *epistola VIII*, nihil clausum est. Interest enim animis nostris, et cogitationibus mediis intervenit. » Conscientia ergo Dei est innocentia coram Deo, ut Christi exemplo explicat S. Petrus, vers. 22, quæ in duris est murus athenus, quando scilicet servi innocentes, qui nihil peccarunt, puniuntur ab heris perversis. Hi enim cum non puniantur propter culpam quam non admisserunt, utique puniuntur propter innocentiam: in innocente enim innocentia punitur, non culpa, puta factum aliquid innocens, et sæpe piæ ac sanctum, Ita (Eumenius. Summum enim solatium et gloria est, testimonium bonæ conscientie, ait Apostolus, *II Cor. I, 8* et seq.

Tertio, « Dei conscientia » est, quæ unius Dei honorem et gloriam spectat. Nunc, quæ omni culpa vacans, totam sese Deo addicit et mancipat. Servi ergo qui dies festos cessando a laboribus observant, omnesque Ecclesie et Dei leges studiose custodiunt, ideoque ab heris avaris et perversis male tractantur aut vapulant, patiuntur propter Dei conscientiam, sive, ut Christus ait, « propter justitiam. Beati, ait, qui patiuntur propter justitiam, » *Math. cap. v, 10*. Unde et subdit S. Petrus: « Patiens injuste. » Hinc et Syrus vertit, *illi gratiam habent coram Deo, qui propter bonam conscientiam perferunt.*

Quarto et perfectissime: multi olim servi facti Christiani, ab heris infidelibus in odium Christi et fidei mulebantur verberibus, plagis, vinculis, fame, et sæpe morte ac martyrio: hi plane et plene patiebantur propter Dei conscientiam, id est, propter Deum, Deique fidem et cultum, quem in conscientia gerebant, ideoque erant Confessores, vel Martyres (1).

SUSTINET TRISTITIAS, — id est tristitia, acerba: Græce *λύπη*, id est molestias, dolores, tristitias, merores; omnis enim molestia et dolor parit tristitiam. Tristitia enim est ægritudo et contrafectio animi ob præsens malum, in quo scilicet demitti contrahique animo rectum esse videatur. Unde Chrysippus *Stoicæ*, quasi *ζῆλος*, id est, solutionem lotius hominis appellatam putat, ait Cicero, *III et IV Tusculana*. Nihil enim ita animos viresque hominis dissolvit et labefacit, ac tristitia. Occasione servorum a duris heris afflictorum, hæc dicit S. Petrus, sed sermo ejus generalis est, ideoque ad omnes qui quomodolibet innocentes patiuntur, pertinet, eosque ad fortiter tolerandum animat et consolatur.

PATIENS INJUSTE, — quia est innocens, et nullo magis si patiatur pro justitia.

20. QUÆ EST ENIM GLORIA? — *τίθεν χάρις*, id est, quale decus, qualis laus, quid illustre, quid magnam. Tertullianus in *Scorpiæ*, cap. XII: « Quanta est gloria? » *q. d.* Exigua, vel nulla est gloria suf-

(1) Sensus igitur genuinus est: Hoc enim gratum est Deo, si quis æ conscientia ejus quod Deo debet, etc.

ferre colaphos et plagas pro scelere; at magna est, eos sufferre pro innocentia et justitia.

COLAPHIZATI. — Hæc propria est poenæ servorum: hisce enim heri colaphos sive colaphos vel in faciem, vel in dorsum impingunt. Unde ille apud Terentium in *Adolph.*: « Homini misero, ait, plus quingentos colaphos infregit mihi. » Hinc Martyribus, etiam nobilibus, v. g. S. Symphorose, S. Torpeti, alicui Neronis, S. Marcellino et aliis colaphi impacti sunt, tum ad poenam, tum magis ad contumeliam, ut quasi servi servili poena castigarentur.

SED SI BENEFICIENTES. — Græca addunt, *καὶ μετῴζετε*, id est, et patientes, quod noster Interpres per adverbium, sed eodem sensu, reddidit, vertens, « patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. » Syrus, *tunc crescit gloria vestra apud Deum*. Vide dicta vers. 13, initio.

21. IN HOC ENIM VOCATI ESTIS. — « In hoc, » ad hoc, *q. d.* Christianorum vocatio est ad crucem et patientiam, juxta illud *Thren. III, 12*: « Prociit me quasi signum ad sagittam, misit in renibus meis filias pharetræ suæ. » Ubi ostendi Christum quemlibet esse quasi alterum S. Sebastianum, positum scilicet in scopum sagittariorum, in quem omnes suæ maledicentiae et maledicentiae tela collidunt et jaculantur.

QUIA ET CHRISTUS PASSUS EST PRO NOBIS. — Est ratio ab exemplo Christi, *q. d.* Non miremini, o Christiani, vos vocatos ad crucem: nam et Christus dux et antesignanus vester ad eandem vocatus, illam propriis humeris haurulavit, in eaque suspensus et necatus est. Agite ergo, Christum ducem sequimini alacriter et intrepide: per crucem enim cum eo intrabitis in gloriam.

VOBIS, — o servi. Loquitur directe servis, sed per hos quibuslibet aliis. Christum ergo servis in ducem proponit, quia Christus formam servi assumpsit, et quasi servus ac vile mancipium ad furcam damnatus est. « Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte » Calvarie a Christo « monstratum est, » *Exodi XXV, 40*. Praelare S. Cyprianus, tract. *De Passione*: « Christus, ait, postposito timore quasi utens potentiori auctoritate, inter sputamenta et colaphos, et reliqua Iudibria, patientia et mansuetudine vesanas persecutorum mentes conturbat, et in eo quod inter injurias et convicia se malitia Judaica sentit contemptum, vehementius exacerbat, et de impietate et malitia suavis pietasque Christi triumphat; » et inferius: « Ascendisti, Domine, palmam: quia illud crucis tuæ lignum portendebat triumphantem de diabolo, vel de principibus et potestatibus et nequitiis spiritualibus victoriam: erantque in manibus tuis duo cornua, in quibus erant fortitudo tua abscondita, et imperium tui super humerum tuum: tu ipse patibuli tui haurulus hæberas ligno quod tuleras, evectiois et passionis anxietates sustinens et labores. Consideravi opera tua et expavi; » et paulo post: « Considero opera tua

et admiror te cruci inter damnatos affixum, jam nec tristem, nec pavidum; sed suppleiorum victorem elevatis manibus triumphantem de Amalec, et quasi sanctificantem de excelso plebem, et elevatum in sublimi, et quasi celo proximum superioribus inferentem consummati agonis vexillum, et inferioribus erexisse scalam in Patris occursum. » Et mox: « In tantum infirmis compatieris, ut nec crucifigi, nec mori, dum illi vivant, et te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides, altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi et respirent derelicti. Hæc est causa quare derelictus sis, 1 colligeret et revocaret inanitio tua eos qui fuerunt derelicti, et qui sine Deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, et Christi efficerentur et dii. Unde scriptum est: Ego dixi, Dii estis. Considero, Domine, te in illo patibulo ubi videbaris sine adjutorio, quomodo imperatoria potestate latronem præmittis ad regnum: et in cuius assumptione jam manifeste constat quantum apud derelictos profereris, quorum primus iste gloria et honore coronatus, ipsa die paradisi civis et domesticus curiæ celestis efficitur. »

RELINQUENS EXEMPLUM. — Christus enim tribus de causis venit in mundum: *primo*, ut sua morte nos redimeret; *secundo*, ut sua prædicatione doceret; *tertio*, ut sua vita sanctæ vitæ daret exemplum, imo exemplar perfectissimum. Hoc nimirum est principis et superioris, vitam suam subditis proponere quasi pictam virtutis tabulam, quam imitando sequantur et expriment, uti Josephum fecisse, ait Philo, lib. de eo. Hinc S. Basilus, *Constitut. Monast.*, cap. II et V, Christum vocat nostrum exemplar, typum, archetypum et programma: quod quo magis intuemur, vilaque et moribus exprimimus, eo Christo similiores, sanctiores, Deoque gratiores evadimus.

Praelare S. Augustinus, *De Verbis Apostoli*, serm. 26: « Docuit, ait, nos exemplo passionis, cum quanta patientia in illo ambulemus, et firmavit nos exemplo suæ resurrectionis, quid ab illa patienter sperare debeamus. Si enim quod non videmus speramus, per patientiam speramus, per patientiam expectamus. Quod non videmus quidem speramus, sed corpus sumus illius capitis, in quo jam perfectum est quod speramus. » Sapienter quoque S. Athanasius (vel quisquis est auctor), *Exhortat. ad Monachos*: « Vita nostra, ait, jubet, lingua persuadeat, quia plus auctoritatis gerat exemplum, et ingerit appetentiam sui morum lenis formatio. »

Pæthetico vero S. Cyprianus, tractatu *De Passione*, in fine: « Tu, Domine, ait, sacerdos sancte, qui in tempore iracundiæ factus es reconciliatio, sancti hujus sanguinis permanentem plenitudinem reliquisti, et beneficium hujus sancti liquoris in perpetuum tradidisti et constituisti nobis inconsumptibiliter potum vivificum, crucis sig-

num, et mortificationis exemplum. Tu, consummatum omnibus, vade ad Patrem, et trahere nos post te: da nobis in vita presentem, ut simus sine angaria hajuli crucis tuæ, et comprehendamus cum omnibus sanctis, quid latitudo, quid longitudo, quid sublimitas, quid profundum hujus ligni significeat: quo conspecto non noceat nobis, neque mordeat coluber solitudinis, sed incolamus per omnia sequamur te, tecum parvuli simus, tecum circumcedamur, tecum baptizemur, tecum jejunemus, tecum lotis pedibus panem angelorum edamus, tecum crucifixi mundo vivamus, tecum Spiritu Sancto repleti, et corpore et spiritu in æternum maneamus: qui vivis, et non ultra morieris in sæcula sæculorum. » Et S. Leo, serm. 2 *De Passione*: « Amplectamur, ait, salutaris paschæ mirabile Sacramentum, et ad ejus imaginem, qui deformitati nostræ conformis factus est, renovemur. Erigamur ad eum, qui pulverem abjectionis nostræ, corpus fecit gloriæ suæ; et ut resurrectionis ejus mereamur esse consortes, humilitati et patientiæ ipsius per omnia congruamus. »

UT SEQUAMINI (Tertullianus, *Scorpiaci* cap. XII; legit *obsequamini*) *VESTIGIA EJUS* — sanguine ejus signata, ideoque inventa facilia, obvia et certa. Sic S. Stephanus secutus est Christi vestigia patienti et pro lapidantibus orando, ait S. Augustinus, serm. 2 *De S. Stephano*.

Notent hæc molles heretici, qui fidem Christi sequi volunt, non passionis vestigia, dicentes solam fidem in Christum sufficere ad salutem, Christum enim pro nobis plane satisfecisse: quare nulla esse honorum operum nostrorum merita, satisfactiones nullas. Audiant hi quod intonat hic S. Petrus et ex eo S. Gregorius in *I Regum IX, 24*: « Remansit, ait, quia non omnia nostra Christus explevit: per crucem quidem suam omnes redemit; sed remansit, ut qui redimi et regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profecto residuum viderat, qui dicebat: Si compatimur, et conregnabimus. » *II Timoth. II, 12*; et: « Adimpleo ea que desunt passionum Christi in carne mea, » *Coloss. I, 24*. Esto enim Christus vaticando solvendi plenum redemptionis nostræ pretium, vult tamen nos quoque pati, tum quia Deus vult nos Christum ducem nostrum a se datum sequi; tum quia non deest sub capite spinis coronato membra esse delicta, ait S. Hieronymus, sed potius deest membra capiti configurari, « ut conforma simus imagini Filii Dei, » ait Paulus *ad Romanos VIII, 29*; tum quia ipse sanxit ut hoc passionis suæ pretium per passiones nostras nobis applicemus: non enim otiosis et desidibus, sed laboriosis et studiosis hoc offert; sicut ergo sol et homo generant hominem, et sicut Deus non solus, sed cum creaturis operatur; sic et Christus non solus, sed nobiscum salutem nostram operatur; tum quia ad cælum non alia est via quam crucis a Deo statuta.

Scripti S. Chrysostomus, tom. III, homiliam hoc titulo, *Ut benedicamus maledicentibus Christi et Satorum exemplo*, in qua inter cetera ait: «Velle alios male agendo superare, non divine id legis esse, quin dæmoniacæ constat. Siquidem in Olympis certaminibus inferis dedicatis hoc pacto victoria comparatur: sed in Christi stadio vincendi modus est longe diversus. Sanctum namque est percussorem, corona donari oportere. » Additque: «Hic non solum ipsa victoria, sed et vincendi modus admirationis habet plurimum: siquidem qui succubuisse videntur, palmam retulisse creduntur: hæc est potentia Dei, tale celeste studium, hoc angelorum spectaculum. » Et mox: «Nam si mansuetudinem ac benignitatem præterlitis, inoffensi omnium manus estis evasuri. » Confirmat exemplo Abelis, qui occisus a Cain in tranquillissimum cæli portum recessit: Cain vero toto orbe factus est vagus et profugus; ac Josephi, qui invidiam fratrum sustinens, per eam factus est princeps Ægypti.

Hoc est quod de se et suis proficitur Christus *Joan. xiv, 6*: «Ego sum via, et veritas, et vita;» ubi S. Cyrillus «Christus, ait, nobis est via per vitæ actionem, veritas per fidei rectitudinem, vita per sanctificationem.» S. Leo, sermone 2 *De Resurrect.*: «Christus, ait, est via sanctæ conversationis, veritas doctrinæ divinæ, vita beatitudinis sempiternæ.» S. Cyprianus, lib. *De Bono patientiæ*: «Si ipse, ait, est salutis nostræ via, qui Christum vestigiis salutaribus sequimur, per Christi exempla gradiamur.» S. Bernardus, serm. 2 *De Ascensione*: «Sequamur, ait, Domine, te, per te, ad te, quia tu es via, veritas et vita: via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio.»

Denique tuba hic insonat S. Paulus, *Hebr. xii, 1*: «Ideoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstantans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui propositio sibi gaudio sustinuit crucem confusionem contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes: nondum enim usque ad sanguinem restitistis.» Quocirca S. Athanasius, lib. *De Virg.*, Christianum hisce virtutibus quasi coloribus pingit et ornat: «Mansuetus et quietus sit et tolerans malorum, nulli malum pro malo reddens; sicut ipse (Christus) a Judeis contumeliosis affectus est et sustinuit, verbera et torturas ferat.» Et S. Augustinus in *Psal. xxxvi*: «Christianus, ait, est qui non aspernatur viam Christi, sed vult viam Christi sequi per passiones ipsius. Noli per aliam viam velle ire, quam per illam qua ipse ivit. Dura videtur, sed ipsa est tuta via. Alia forte delicias habet, sed litronibus plena est.» Et paulo antea: «Per dura ambulavit, sed magna promisit. Sequere.

Noli tantum attendere qua iturus es, sed et quo venturus sis. Tolerabis dura temporalia, sed ad lætiam pervenies sempiternam.»

22. QUI PECCATUM NON FECIT — eo quod humanitas ejus hypostatice conjuncta Verbo, ab eo ita custodiebatur, et dirigebatur, ut peccare non posset. Ejus enim custodia commissa erat Verbo, quasi hypostasi. Si enim hic homo (puta Christus) peccasset, peccasset et Verbum, quod erat ejus hypostasis et suppositum. Actiones enim sunt suppositorum, et originaliter a suppositis procedunt. Ita Theologi et ex iis Suarez, III *part., Quæst. XV, art. 1.*

Quare horrenda est blasphemia Calvinii dicentis, Christum fuisse vere peccatorem et damnationis reum, ex metu passionis calicem fuisse, ac in cruce desperasse. Quam multis confutavi, *Hebr. v, 7*. Longe aliter Paulus Christum vocat, «Pontificem innocentem, impollutum, segregatum a peccatoribus,» *Hebr. vii, 26*; et: «Eum, ait, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficereamur iustitia Dei in ipso,» *I Cor. v, 21.*

Hic declarat S. Petrus, quid vocarit, vers. 19, pati propter Dei conscientiam, nimirum pati propter innocentiam, pati scilicet propter causam falso estimatam et imputatam, quæ non est culpa, sed innocentia, hoc est, pati innocentem. Sic enim Christus, qui peccatum non fecit, innocens passus est, quia scilicet dicebat se esse Filium Dei, quæ non erat falsitas nec culpa blasphemie, sed confessio veritatis et innocentie.

NEC INVENTUS EST DOLES IN ORE EJUS, — etiam a Scribis et Phariseis, qui satagebant eum capere in sermone, ut accusare et occidere possent, *Matth. xxii, 13*. Citat S. Petrus *Isaiam, cap. liii, vers. 8*, quod totum caput est de Christi passione, agnina patientia, obedientia et innocentia. «Sicut ovis, ait, ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondeute se obmutescet, et non aperiet os suum.» Vide ibi dicta.

23. QUI CUM MALEDICERETUR (vocaretur potator vini; Samaritanus, possessus a diabolo, seditiosus, hostis Cæsaris, subversor gentis, etc.), NON MALEDICERAT, — *εὐκταδὸν, non remaledicebat*, ut legit S. Hieronymus, lib. *II Contra Jovinianum*; Augustinus, tract. 21 in *Joannem*; Ambrosius, in *Psal. xxxvii*, et alii, *q. d.* Christus non reddebat talionem, maledictum non pensabat maledicto, maledicentibus vicissim non maledicebat, sed altissimum servabat silentium, ita ut Pilatus miraretur. Quod signum erat animi non tantum innocentis, sed et excelsi. Imo sanxit discipulis suis: «Diligite inimicos vestros, benefecite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, et orate pro calumniantibus vos.» Et: «Qui te percutit in maxillam, præbe et alteram,» *Luc. vi, 28*. Quanta hic in Christo innocentia, patientia, charitas, animi celsitudo! Græca addunt: «Cum percuteretur non repercutiebat, cum

malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non comminabatur:» et ita legit Canon 28 *Apostol. S. Prosper ad Demetriadem legit, percutienti se non comminabatur*. Licet enim Judeis et Scribis sepe ve maledictiois æternæ, Deique judicium tam in vita quam in morte intenterit, ut *Matth. xxiii, toto capite*, et *v. xxv* vers. 64; tamen id non fecit propter se, nec ex impatientia vel appetitu vindictæ, ut scilicet se de iis vindicaret, sed propter ipsos et ex charitate, ut scilicet denuntiando sceleratis iras divinas et ignes æternos, eos avocaret a scelere et gehenna.

Hinc apte S. Ambrosius Christianum ita pingit in *Psalm. xxxvii*: «Ad ejus (Christi) similitudinem atque imaginem justus suæ vitæ cupiens in stituta formare, accusatus tacet, læsus remittit, dissimulat accessus, et non aperit os suum, ut illum imitemur, qui sicut agnus ad victimam ductus non aperuit os suum: ut cum possit habere quod referat, magis vult silere quam dicere.» Illustre hujus virtutis nuper dedit exemplum Illustrissimus Cardinalis Bellarminus, qui cum a quodam emulo in omnibus pene sententiis suis carperetur et refutaretur, idque assidue, continuo tacebat: mirantibus aliis ac rogantibus, cur se suaque dicta et honorem Cardinalium non tueretur, respondit: «Melior est uncia charitatis et pacis libra victoriæ.»

TRADEBAT AUTEM JUDICANTI (Pilato; aliqui apud Franciscum Lucam legunt *judicari*, id est, ut judicaretur) SE INJUSTE, — tum quia innocens ab eo condemnatus est, hancque innocentiam agnovit Pilatus, cum lavans manus dixit: «Innocens ego sum a sanguine justis hujus, vos videritis,» *Matth. xxvii, 24*. Itaque ut placeret Judeis sceleratus judex, Christus innocentem injuste ad crucem condemnavit. Unde S. Leo, serm. 3 *De Passione*: «Lotis manibus, ait, et ore polluto, iisdem labiis Jesum misit ad crucem, quibus eum pronuntiavit innocentem.» Tum quia Christus etiam qua homo, utpote hypostatice unitus Verbo, nec Pilato, nec ulli principi vel judici suberat, sed ipse omnium erat judex et princeps. Porro id ipsum facile scire poterat Pilatus inquirendo in vitam, acta et miracula Christi. Ex iis enim cognovisset ipsum non esse purum hominem, sed hominem Deum, ac proinde sibi non subditum, sed superiorem. Ita S. Amnasilus, serm. *De Passione et cruce*. Græci codices contrarie legunt, nimirum: «Tradidit autem judicanti juste.» Unde Syrus, *tradebat judicium suum judici justitiam*, scilicet «Deo Verbo inhabitanti in semetipso,» ait (Ecumenius, aut potius deo Patri. Ita Didymus et S. Augustinus, tractatu 21 in *Joan.*, idque vario sensu. *Primo, q. d.* Christus suam causam et injuriam non vindicavit, sed ejus vindictam reliquit Deo Patri, juxta illud: «Mihî vindicta: ego retribuam, dicit Dominus,» *Rom. cap. xii, 19*; unde Græcum *παρὰδίδω*, non tantum significat *tradidit*, sed et *commisit*, ac commendavit. Se

cundo, q. d. Christus suos persecutores, tortores et carnifices commendavit Deo Patri, pro eis orando ac dicendo: «Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt,» *Lucæ xxii, 34*. Ita Didymus. *Tertio*, et magis apposite ac genuine, *q. d.* Christus quasi agnus ultro et liberaliter tradidit se Deo Patri ad mortem et crucem, ut ei obediret, utque obediendo, patienti et moriendo satisfaceret pro peccatis omnium hominum, eosque illi reconciliaret: itaque nobis exemplum dedit, ut cum ab hominibus injuste affligimur, non ad eorum injustitiam respiciamus, illisque irascamur, sed de manu Dei juste judicantis illa accipiamus, dicentes cum S. Job: «Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum.» Verum nostra Latina lectio est verior magisque apposita, quam et æ Græcis habet vetus auctor Clemens Alexandrinus in *Comment.* Unde verisimile est pro *δοξίω*, id est *juste*, olim lectum fuisse *ἀδίκω*, id est *injuste*. Hoc est quod ait Christus, *Jerem. xi, 19*: «Et ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam; et non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra viventium.» Et *Isaiæ l, 6*: «Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus.» Vide utrobique dicta. Sic S. Eusebius Vercellensis, epist. *ad Eccles. Vercellens.*, scribit se corpus suum Arianis dedisse in prædam. Hinc patet Christum in se suaque passione dedisse et proposuisse singulis imitantium perfectissimum exemplar patientiæ, innocentie, humilitatis, charitatis, fortitudinis omniumque virtutum. Harum enim omnium ipse fuit prodigium et portentum, ut ipse ait, *Isaiæ viii, 18*: «Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum et in portentum Israel;» ubi multa hæc de re dixi.

Quocirca ad tolerandas quaslibet injurias, calumnias, probrâ, irrisiones, contradictiones, vilipensiones, molestias, dolores, ærumnas, efficacissimum est remedium, «et singulare refugium,» inquit S. Bernardus, serm. 22 in *Canticis*, Christi passio, si illa attente ruminetur et invocetur. Ita faciebat S. Elzearius, comes Ariani. Rogatus enim quomodo ad tantam animi mansuetudinem et patientiam pervenisset, respondit: Per meditationem passionis Christi. «Quoties, ait, aliquam animi commotionem ad iram vel impatientiam sentio, cogito de Christi passione et patientia, nec ab ea cogitanda et ruminanda cesso, donec per eam detumescat et subsidat omnis animi æstus et contumelia.» Quocirca idem degens in Monte Pessulano, cum Delphina ejus uxor, sed virgo (vivebant enim in conjugio continentes et cælibes), ad eum misisset famulum eum litteris, scire cupiens ubi et quid ageret, respondit: «Sanus sum corpore et sospes. Quod si me videre cupis, quære in vulnere lateris Christi: illic enim habito, et ibi me poteris invenire, frustra

alibi quaesita. » Ita habet Vita ejus, cap. xxx.

Hae de causa S. Franciscus Xaverius quotidie per dimidiam horam ad minimum meditabatur de passione Christi, idemque nostris omnibus ceterisque ut faceret consulebat, uti legimus in ejus Vita. Abbas Stephanus in *Prato Spirit.* LXIV : « Ego, ait, die noctaque nihil aliud aspicio, nisi Dominum nostrum Jesum Christum in ligno pendentem. » Idem fecit S. Augustinus. Sic enim in *Manuali* (quod ex eo quispiam collegit) ait, cap. XXI : « Tuta et firma requies est infirmis et peccatoribus in vulneribus Salvatoris; securus illic habito, patent mihi viscera per vulnera. Quidquid ex me mihi deest, usurpo mihi ex visceribus Domini mei, quoniam misericordia affluunt, nec Jesum foramina per quae effluunt. Per has rimas fiet mihi gustare quam suavis est Dominus Deus meus. Copiosa redemptio data est nobis in vulneribus Jesu Christi Salvatoris nostri, magna multitudo delictorum, plenitudo gratiae et perfectio virtutum. Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cum me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cum diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiae Domini mei, et recedit a me : in omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi; in illis dormio securus, et requiesco intrepidus : Christus mortuus est pro nobis. Nihil tam ad mortem amarum, quod morte Christi non sanetur. Tota spes mea est in morte Domini mei. Mors ejus meritum meum, refugium meum, salus, vita et resurrectio mea. Quanto ille potentior est ad salvandam, tanto ego sum securior. »

S. Leo, serm. 8 *De Quadragesima*, cap. IV : « Pia, ait, vita sanctorum nunquam aliena est crucis Christi, dum continentiae clavis desideria carnis configit, et corporeas cupiditates virtute spiritus in se habitantis interficit. » Idem, sermone 2 *De Resurrectione* : « Sive ergo, ait, contra ambitionem seculi, sive contra concupiscentias carnis, sive contra hereticorum jacula dimicemus, Dominica cruce semper armemur. » Et S. Bernardus, serm. 43 in *Cantica*, agens de doloribus et vulneribus Christi, ait se ex iis haurire omnem gratiam et virtutem. « Haec, inquit, meditari dixi sapientiam, in his justitiae mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiae, in his divitiis salutis, in his copias meritum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his rursum suavis unctio consolationis : haec me erigunt in adversis, in prosperis reprimunt, et inter *lata* tria vitae praesentis, via regia incedentium praebet utrobique ducatum, hinc inde mala imminetia propulsando. Haec mihi conciliant mundi iudicem, dum tremendum potentibus, mitem humilemque figurant; dum non solum placibilem, sed et inimitabilem praesentant eum, qui inaccessibilis est principatibus, terribilis apud reges terrae. »

24. QUI PECCATA NOSTRA IPSE PERTULIT IN CORPORE SUI SUPER LIGNUM — crucis, quasi hircus emissarius, cui Hebraei omnia peccata sua imponebant, *Levit.* XVI, 21. Syrus, *babulavit omnia peccata nostra, equae sustulit in corpore suo ad crucem.* Albanus, orat. 4 *Contra Ariam*. : « Elterens peccata nostra in crucem una cum corpore suo. » Alludit ad *Isaie* LIII, 4 : « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit; » ubi Septuaginta vertunt, *peccata nostra portat, et pro nobis dolet*; Chaldaeus, *deprecatur pro peccatis nostris, et delicta nostra propter eum dimittuntur.*

PECCATA, NOSTRA — id est, praenas peccatis nostris debitas : est metonymia. Culpa enim ponitur pro pena culpa debita, velut merces pro merito. Hoc est quod ait Paulus *Colossens.* II, 14 : « Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, etc., affigens illud cruci. » Hoc enim chirographum, inquit Origenes, hom. 13 in *Genesis*, peccatorum nostrorum cautio fuit. Unusquisque anim nostrum in his quae delinquit, debitor efficitur, et peccati sui litteras scribit. » Rursum significat hic S. Petrus, Christum peccata nostra secum affixisse cruci et crucifixisse, ut iis mortali justitiae vivamus. Unde Clemens Alexandrinus, lib. III *Pedagog.*, cap. XII : « Limitem, ait, (peccati et quasi peccandi terminum) habemus crucem Domini, cui crucifigimur, et a prioribus peccatis reprimimur. » Et Origenes, hom. 8 in *Josue* : « Visibiliter quidem, ait, Filius Dei in carne crucifixus est, invisibiliter vero in ea cruce diabolus cum principatibus suis et potestatibus affixus est cruci, etc. Crux illa trophaeum diaboli fuit, in quo et crucifixus est et triumphatus. » In cruce enim Christus « expoliatus principatus et potestates, » ut ait Paulus, *Coloss.* II, 14, « traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. » Origenes, hom. 8 in *Josue*, legit, in cruce, quia pro *avro* legit per spiritum lenem *avro*, id est, in ipso, scilicet *avro*, id est cruce, ut praecessit.

Hinc tertio, « a ligno regnavit Deus, » *Psal.* XCV, 10, juxta Septuaginta, ut citat S. Justinus *Contra Tryphonem*. Victoriam enim et regnum totius mundi peperit sibi Christus per crucem. « Factus enim est principatus super humerum ejus, » *Isaie* IX, 6. « Nam principatus Domini et regnum ejus est crux, » ait Theophylactus in *Luce* cap. XXII. Crux ergo fuit currus triumphalis Christi : unde admirans S. Augustinus, tractatu 117 in *Johann.* : « Grande, ait, spectaculum, sed si spectet impietas, grande ludibrium; si spectet pietas, grande mysterium. Si spectet impietas, videt regem pro virga regni lignum sui portare supplicii; si pietas spectet, videt regem bajulantem lignum, quod fixurus erat etiam in frontibus regum : in eo sperandus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum. » Quia, ut ait S. Leo, serm. 8 *De Passione*, « gloriosissimus diaboli victor pulchra specie triumphi sui portabat trophaeum, et invicte patientiae humeris signum

salutis adorandum regnis omnibus inferebat. »

JUSTITIAE VIVAMUS. — Quocirca exclamat S. Ambrosius : « O divinum crucis illius sacramentum, in qua haeret infirmitas, virtus libera est, affiguntur vitia, eriguntur trophaea! » Unde concludit : « Ergo et tu crucifige peccatum, ut moriare peccato. Qui enim peccato moritur, Deo vivit. Vivamus ei, qui Filio proprio non peperit, ut in illius corpore nos has crucifigeret passiones. Pro nobis enim mortuus est Christus, ut nos in illius corpore redivivo viveremus. Mortua est ergo in illo non vita nostra, sed culpa. » Et S. Bernardus, epist. 105 *ad Romanum* : « Moritur, inquit, justus, sed secure : quippe ejus mors ut presentis est exitus vitae, ut introitus melioris. Bona mors, si moriaris peccato, ut justitiae vivas. Haec mors necesse est ut praecurrit, ut sequatur illa secura. Dum vivis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis Deo vivere incipias. »

CUJUS LIVORE — graece *πάσχω*, id est vulnera, vibice, plaga (hoc enim apud *Isaiaem* est hebr. *חַבְרָה* *chabbera*, id est livor, sic dictus a sanguine qui in eo aggregatur : radix enim *חַבְרָה* *chabbar* significat conjungere : ita Pagninus) SANATI ESTIS. — Christum enim corpus in passione ita flagellis et plagis fuit contusum, concisum et lividum, ut totum videretur esse livor, imo lepra, ut ait *Isaia*, cap. LIII. Porro S. Petrus citat *Isaie*, LIII, 5. Vide ibi dicta. Pie S. Ambrosius citans hunc locum, lib. *De Spiritu Sancto*, VIII : « Plaga, ait, Christi nostra medicina est. » Idem in cap. XXII *Luce* : « Dolens ergo, Domine, non tua, sed mea vulnera; non tuam mortem, sed nostram infirmitatem; et nos aestimavimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres, etc., et livore tuo vulnera nostra sanares. » Sicut ergo avis dicta icterus icterico sanat, quia morbum in se trahit, eoque emoritur. « Avis icterus, ait Plinius, lib. XXX, cap. XI, vocatur a colore, quae si spectetur, sanari id malum (icteri sive morbi regii) tradunt, et avem mori. Hanc puto labe vocari galgulum. » Sic Christus morbos anime nostrae in se trahens iis enectus est, et nos vivificatus sumus.

Ita S. Elisabeth, Hungarorum regis filia, intensius intuens in imaginem Christi crucifixi, ita compuncta fuit, ut in lacrymas prorumpens sibi diceret : « Ea creator et redemptor meus nudo corpore, mea causa ignominiosam in cruce oppetit mortem : ego vero misera gemmis, auro, bysso et purpura conlecta, vitam celestibus indignam beneficiis perdo magis quam ago. Illud caput spinea corona dispanxit, Judaeorum vallarunt opprobria : me numerosa circumdatam familia, aurea corona redimitam cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Me miseram, me infelicem! Sic illius obedia preceptis, beneficia revolve, vestigia sequor, qui me cum non essem creavit, perditaque suo sanguine redemit? » Quare vehementia compunctionis quasi exanimis in terram

concidit; ad se reversa, totum vitae statum mutavit, totamque sese dedit pietati, simplicitati, humilitati, sui contemptui, obedientiae, charitati et obsequio pauperum : ita habet ejus Vita, cap. VII.

S. Clara, exemplo sui magistri S. Francisci, assidue intuebatur oculis mentis Christum crucifixum, itaque ad mundi contemptum, desiderium crucis, paupertatem, amorem divinum omnemque perfectionem incendebatur. Docebat novitias plangere Christum crucifixum. Inter horas diei, sexta et nona (quibus in cruce pepercit Christus) majori compunctione afficiebatur, ut cum immolato Domino immolaretur. Chordam tredecim nodorum ad carnem cingebat in memoriam vulnerum Christi : ita habet Vita ejus, cap. XX.

Notum est quod scribit S. Bonaventura *De stigmatibus S. Francisci*, ei de Christi passione meditantia a Christo impressi.

S. Coleta adeo frequens et intenta erat in meditatione passionis Christi, ut extra se raperetur, et in Deum transformaretur ardentissimo desiderio et amore, praesertim feris sextis, quibus saepe pro doloris vehementia in manibus, pedibus et latere sibi revera videbatur clavis et lancea configi. Quare apparuit ei Christus, modumque quo passus esset, et ut singulis membris singulares nostri amore pertulisset cruciatu, revelavit. Quamobrem ipsa incedebat in deliquum, nil nisi Christum sentiens, et in ipsum transformata : ita habet Vita ejus apud Surium, tomo II.

Similis fuit Lydyuvina, quae versans assidue in viridario passionis, imo ex corde trahebat suspiria, ex oculis lacrymarum fundebat imbres, ac per triginta tres annos continuis morbis et doloribus acerbis afflicta, summa patientia se Christo patienti conformavit : ita habet Vita ejus, cap. VII.

Ludovicus Blosius, Abbas Letiensis, vir doctus et sanctus, cap. II *Monitis spirit.*, narrat Christum saepe revelasse charissimis suis sponsis Brigitte, Gertrudi, Mechthildi, Catharinae mire sibi gratum esse devote recolare passionem et amorem nobis in ea ostensum. Quare eas illam tam profunde visceribus animarum suarum infixisse, et tam ardentis suavique affectu ruminasse, ut illa eis esset mel in oro, melos in auro, jubulus in corde. Harum omnium dux et assignatana fuit S. Magdalena, quae Christo patienti sola, pene ceteris metu diffugientibus, inter carnisificas, Scribas et Phariseos constanter adstitit usque ad mortem, imo usque ad resurrectionem. Patheticæ et graphice animi ejus amorisque sensa exprimit Origenes *Le S. Magdalena*, ubi inter cetera ait eam sibi dixisse : « Stabo, et hic moriar, ut saltem juxta sepulcrum Domini mei sepelliar. O quam beatum corpus meum, si fuerit sepultum prope magistrum meum. Vivens juxta illud manebam, moriens illi adhaerebam; nec viva, nec mortua ab eo separabor. » Et inferius : « Joseph posuit corpus tuum (o Christe) in monumento. Maria sepe-

livit ibi pariter spiritum suum, et ita indissolubiter junxit et quodammodo univit cum corpore tuo, ut facilius posset separare animam se vivificantem a vivificato corpore suo, quam spiritum suum te diligenter a defuncto corpore tuo. Spiritus enim Mariae magis erat in corpore tuo, quam in corpore suo, cumque requirebat corpus tuum, requirebat pariter spiritum suum: et tibi perdidit corpus tuum, perdidit cum eo spiritum suum. Quid mirum ergo si sensum non habebat (ut Christum videns non videret, sed hortulanum putaret), quae spiritum amiserat? quid mirum si te nesciebat, quae non habebat spiritum quo scire debebat? Redde ei itaque spiritum suum quem habet in se corpus tuum, et mox recuperabit sensum suum, et relinquet errorem suum, etc.

25. ERATIS ENIM SICUT OVES ERRANTES. — Excitat fideles ad humilitatem et gratitudinem, ut scilicet cogitent se fuisse oves a Deo, virtute, salute et caelo aberrantes, ac ad diabolum, scelera, damnationem et gehennam ruentes, sed a Christo pastore revocatas, reductas, et in recta ad salutem via positas. Immensas ergo agant gratias Christo suo pastori. Alludit ad *Isaia LII, 6*: «Omnes quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit.» Et *Psal. cxviii, vers. ult.*: «Erravi sicut ovis quae perit: quere servum tuum, Domine.» Et ad parabolam pastoris, qui relicti non agitantem ovibus centesimam aberrantem requisivit, et inventam impositum in humeros, ac ad ovile reduxit, *Luc. xv, 4*. Hinc Romae in Basilica Lateranensi (quae antiquissima est, et prima in toto orbe a Constantino Magno fabricata) et aliis ecclesiis crebro pingitur Christus quasi pastor inter oves, qui ovem perditam humeris impositam gestat et reducit ad caulam. Unde *S. Leo, serm. 18 De Passione, Adamo opponens Christum*: «Ille, ait, per superbiae cupiditatem iter fecit ad miseriam, hic per humilitatis fortitudinem viam paravit ad gloriam.»

Nota: Aple homines peccantes comparantur vibus errantibus: *Primo*, quia ovis est animal simplex et mansuetum: sic et homo. Unde oves nonnullis in locis, ut in Chalcide Euboica, prorsus carent felle, uti et homines nonnulli; inquit Aristoteles, lib. IV *De Partibus animal.*, cap. II. *Secundo*, idem alibi scribit oves infestari tot morbis, quot homines. *Tertio*, oves ruminant et somniant aequae ut homines, teste Aristotele, lib. IV *De Historia animal.*, cap. X. *Quarto*, ovis sociale est animal tam ovibus quam hominibus: sic et homo. *Quinto*, oves brevi tempore vivunt: sic et homines sunt brevis aevi. «Vita capris ad octonos complurimum annos, ovibus ad denos, sed magna ex parte ad pauciores: duces pecoris tamen vel ad quindenos protrahunt vitam,» ait Aristoteles, lib. VI *Histor. anim.*, cap. XIX. *Sexto*, idem ibidem: «Singulis, ait, ovilibus singuli duces constituuntur, qui quoties suo nomine a pastore vocantur, antecedunt: quod ab ineunte aetate

facere assuescunt;» sic singulae Respublicae, urbes et cœtus hominum suos habent rectores. «Capris autem nullum ducent pastores constituant, quia earum natura non stabilis, sed lubrica est et mobilis,» *Septimo*, ovis est animal gregale: sic et homo. «Docent pastores suas oves gregari facto strepitu. Nam si cum tonerit, aliqua relinquatur quae non concurrerit, abortum, si est gravida, facit. Unde fit ut si quæ in domi strepitu commoveris, omnes concurrunt propter consuetudinem,» inquit Aristoteles, lib. IX *Hist. animal.*, cap. III. *Octavo*, ovis facile levitat et aberrat: sic et homo. Rationem dat Aristoteles, loco jam citato: «Genus ovile, inquit, amens, et moribus, uti dici solet, stultissimis est; quippe quod omnium quadrupedum ineptissimum sit: reptit in deserta sine causa: hieme obstante, ipsum saepe egreditur stabulo: occupatum a nive, nisi pastor compulerit, abire non vult, sed perit desistens, nisi mares a pastore ducantur; ita enim reliquus grex consequitur.» *Nono*, ovis saepe parit monstrum: sic et homo. Causam dat Aristoteles, lib. IV *De Gener. animal.*, cap. IV: «Homini locis quibus mulieres perfeunde sunt magis id (generare monstrum) evenit, ut in terra Aegypti; capris vero et ovibus magis, ut fecundioribus, accidit, atque etiam magis multiformis: multipara enim id genus animalia sunt, nec partum perficiunt.» Oves pariunt monstra agnorunt; homines edunt monstra amorum, morum et vitiorum. *Decimo*, ovis errans praeda fit lupi: ita homo peccans diabolo; lupum arcent canes: ita diabolum conatores.

SED CONVERSI ESTIS NUNC, — non a vobis, sed a Christo per gratiam suam vocante et trahente ad se, juxta illud *Joan. vi, 44*: «Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum;» et illud Pauli: «Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere,» *Philip. II, 13*; et illud Psal-tis, *Psal. LVIII, 11*: «Misericordia ejus praevient me;» et illud: «Converte nos, Domine, ad te, et convertemur,» *Thren. cap. V, vers. 21*; et illud *Jerem. XXXI, 18*: «Castigasti me, et eruditus sum quasi juvenculus indomitus: converte me, et convertar, quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam.»

AD PASTOREM ET EPISCOPUM ANIMARUM VESTRARUM, — Christum scilicet, juxta illud Christi: «Ego sum pastor bonus,» *Joan. X, 11*; et illud *Isai. XL, 11*: «Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, in sinu suo levabit, foetas ipse portabit;» et *Ezech. XXXIV, 23*: «Suscitabo super eos Pastorem unum, qui pascet eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in Pastorem, etc.: totum enim hoc Ezechielis caput est de Pastoribus. Vide ibi dicta, et doles veri Pastoris quas assignavi ibidem, et *Zachar. XI, 7*. Nonnulli per «Pastorem» accipiunt regem. Sic enim ab Homero Agamemnon rex vocatur Pastor populorum, et David ab Ezechiele vocatur Pastor: quod

enim est pastor in grege, hoc debet esse rex in plebe. Christus ergo est pastor, id est rex animarum, quia in eis regnat per fidem et gratiam, easque regit et dirigit ad gloriam et regnum aeternum, juxta illud *Psal. XXII, 1*: «Dominus regit me (hebraice Dominus Pastor meus, vel pascit me), et (id est, idcirco) nihil mihi deerit, in loco pascuae ibi me collocauit.» Sic Christus, *Apocal. XIX, 16*, vocatur «Rex regum, et Dominus dominantium.» Hinc Christus veniens in mundum, primo ad suum praesepe per angelos vocavit pastores ovium, et Magos reges, qui erant pastores populorum; per stellam. Hinc et in Echinadis insulis audita est vox, Christo moriente, *Pana magnum mortuum*. Pan enim erat Deus Pastorum. Talis autem erat Christus: ita Eusebius, lib. V *De Praepar.*, cap. IX.

ET EPISCOPUM ANIMARUM VESTRARUM. — Est ipse episcopus et corporum, quatenus salus corporum dirigitur ad salutem animarum: alioqui enim salus corporum per se spectat ad medicum, non ad episcopum. Christus ergo est episcopus, speculator, superintendens, regens, custodiens, dirigens animas quasi oves suas in vitam aeternam. Unde discant Episcopi, suum munus esse non suis commodis et honoribus, sed animarum saluti incumbere, ut docet S. Bernardus, lib. II *ad Eugen.*, cap. VI: «[E]rudit, ait, cathedra? specula est: inde denique superintendens, sonante tibi Episcopi nomine, non dominum, sed officium.» Praeclara S. Epiphanius, *haeresi 33*, ostendit Christum esse Pastorem et Episcopum. «Qui, ait, pro toto mundo obtulit se, ipse victima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pontifex, ipse ovis, ipse agnus omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis vita omnibus modis fieret, et sacerdotii sui immutabile firmamentum in saecula efficeret.» Nimirum ipse ita est Pastor, ut nos oves suas propria carne pascet, et proprio sanguine potet in Eucharistia. Quare merito S. Eucherius, epist. *ad Valerianum*: «Imprudensissimum est, ait, cum pro nobis tam multa fecerit Deus, nihil nosmet-ipsos fecisse pro nobis.»

Ei ergo quasi Pastori animarum nostrarum amantissimo, vigilantissimo, potentissimo canamus jugiter cum S. Thoma totaque Ecclesia in festo Corporis Christi:

Bone Pastor, panis vere,
Jesu, nostri miserere:
Tu nos pasce, nos tuere
Tu nos bona fac videri
In terra viventium.

Tu qui cuncta scis et vales,
Qui nos pascis hic mortales,
Tuos ibi commensales,
Coharades et sodales
Fac sanctorum civium.

Jesu bone, animam meam unicam, quasi oviculam tuam, ex toto corde tibi committo: tua est, quia tuo sanguine empta: tu am regere et custodi: tu am rectis itineribus, quae peccati non habeant scandalum, dirige ad portum salutis aeternae. Dico cum S. Nazianzeno, *car. 9*: «Soli tibi solus ego sum, Christe, relictus. In te mihi robur omne situm est; in te fiducia tota salus.»

Christum ergo quasi principem Pastorum jugiter intueantur Episcopi et Pastores, in eo et ex eo cognoscant quam animarum curam gerere debeant, ut Christo assimilentur: illius enim onus et officium, quasi ejus vicarii in se susceperunt. Ita suorum curam gessit S. Gregorius Thaumaturgus, Episcopus Neocesareaensis, qui omnes pene suos cives ab infidelitate ad fidem Christi traduxit. Unde moriens cum quassisset quot in civitate reliqui essent infideles, responsumque esset tantum superesse septemdecim, Deo gratias agens: «Totidem, inquit, erant fideles cum ceppi episcopatum.» Idem singulos erudit ad virtutem suo statui congruam: juvenes hortabatur ad modestiam, senes ad patientiam, servos ad obedientiam, ut erga dominos fideles et morigeri essent; dominos ad clementiam, ut erga subditos se humanos exhiberent; pauperes ad contemptum opum, ut veras divitias censerent esse virtutes; divites ad beneficentiam, ut eleemosynas egenis facerent, cogitantes se opum non esse dominos, sed dispensatores; mulieribus pudicitiam, pueris obedientiam, parentibus disciplinam inculcabat; merentibus consolationem, dubiis consilium, afflictis opem afferebat, omnibus omnia factus, ait Nyssenus in ejus Vita. Similis et homonymus illi fuit S. Gregorius Magnus pontifex, in quo quantus fuerit animarum zelus, liquet ex toto tamque assiduus ejus epistolae, homilias, curis et gestis. Unde ipse, lib. II, epist. 25 *ad Joann. Episcopum Squillacinum*: «Admonemus, ait, fraternitatem tuam, ut in commissis sibi animabus solerter invigilet, et animarum magis lucri, quam commodis vite praesentis intendat. In continentibus aut disponendis rebus Ecclesiae diligens insistat, ut omni ex parte susceptum digne te gessisse Pastoris officium venturus iudex, cum ad judicandum venerit, debeat approbare.»